

O'ZBEKISTONDA UMUMTA'LIM MAKTABLARIDA TA'LIM SIFATINI OSHIRISHNING DOLZARB MASALALARI

Ergasheva Firuza Zavqiddinovna

Buxoro innovatsiyalar universiteti II bosqich magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqola O'zbekistonda umumta'lim maktablarida ta'lim sifatini oshirishning dolzarb masalalarini chuqur tahlil qilishga qaratilgan. Maqolada ta'lim sifatining ta'lim jarayonidagi o'rni, o'qituvchilar malakasini oshirish, o'quv dasturlarini modernizatsiyalash, baholash tizimini isloh qilish, moddiy-texnik baza va pedagogik innovatsiyalar kabi omillar asosida tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari asosida maktab ta'limini yanada samarali tashkil etish, o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini oshirish bo'yicha taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan. Ilmiy ishning asosiy maqsadi – O'zbekistonning umumta'lim maktablarida mavjud dolzarb muammolarni aniqlab, ularni bartaraf etish bo'yicha ilmiy asoslangan yechimlarni ilgari surishdir. Tadqiqotda milliy ta'lim siyosati, xalqaro tajribalar va sohadagi dolzarb ilmiy ishlanmalar yoritilgan bo'lib, ularning natijalari asosida O'zbekiston ta'lim tizimining zamonaviy talab va global tendensiyalarga moslashtirilishi yo'lida amaliy tavsiyalar keltirilgan. Ushbu maqola nafaqat ta'lim islohotlarida qatnashuvchi rahbarlar va amaliyotchilar, balki ta'lim sohasi mutaxassislari va ilmiy jamoatchilik uchun ham dolzarb ahamiyatga ega hisoblanadi.

Kalit so'zlar: ta'lim sifati, umumta'lim, o'qituvchi malakasi, o'quv dasturlari, baholash tizimi, pedagogik innovatsiyalar, moddiy-texnik baza, islohotlar, O'zbekiston ta'lim tizimi

Kirish. O'zbekistonda ta'lim sohasi so'nggi o'n yilliklarda keng ko'lamli islohotlarga duch keldi. Respublikamiz mustaqillikka erishganidan beri milliy ta'lim tizimini zamonaviylashtirish, xalqaro standartlarga moslashtirish va sifatini oshirish yo'lida sezilarli o'zgarishlar sodir bo'ldi. Shunga qaramay, umumta'lim maktablarida ta'lim sifati dolzarb muammo sifatida qolmoqda, chunki maktab ta'limi jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishida muhim o'rin tutadi va kelajak avlod tayyorgarligida hal qiluvchi ahamiyatga ega. Ta'lim sifatini oshirishda o'qituvchilarning malaka darajasi, o'quv dasturlarining dolzarbligi, baholash tizimining ishonchliligi, moddiy-texnik bazaning yetarli darajada ta'minlanishi va innovatsion pedagogik yondashuvlarning joriy etilishi muhim omillardan hisoblanadi. Shu bois ham, dolzarb masalalarni chuqur tahlil qilish, mavjud kamchiliklar sabablarini aniqlash va ularni bartaraf etish bo'yicha tizimli chora-tadbirlarni ishlab chiqish dolzarb masalalardan biridir. Mazkur maqola O'zbekistonning umumta'lim maktablarida ta'lim sifatini oshirishga qaratilgan dolzarb masalalarni tahlil

qilib, ularni bartaraf etish yo'lida amalga oshirilishi lozim bo'lgan islohotlar va takliflarni bayon etishga qaratilgan. Tadqiqotning dolzarbligi shundaki, O'zbekistonning ta'lim siyosati va strategik rejalari doirasida sifatli ta'lim berish asosiy vazifalardan biri sifatida belgilangan bo'lib, shu yo'nalishda ilmiy va amaliy izlanishlar olib borish zarurati kundan-kunga ortib bormoqda. Ushbu maqola ilmiy asoslangan yondashuvni qo'llab-quvvatlab, xalqaro tajribalar va milliy tajribalarni solishtirish orqali samarali yechimlar taklif etadi. Shuningdek, maqola o'quvchilarning intellektual va shaxsiy rivojlanishi, o'qituvchilarning kasbiy tayyorgarligi va ta'lim muassasalarining texnik jihozlanishi kabi omillarni ham o'z ichiga oladi.

O'zbekistonning umumta'lim maktablarida ta'lim sifati masalalari ko'plab omillar ta'sirida shakllanib, har birining o'ziga xos tarixi, ijtimoiy-madaniy sharoiti va milliy ta'lim an'analariga ega ekanligi e'tiborga olinishi lozim. Mamlakatimizda mustaqillikka erishganidan keyingi dastlabki yillarda ta'lim tizimini modernizatsiya qilishga qaratilgan keng ko'lamlı islohotlar amalga oshirildi. Biroq, shu jarayonda nafaqat texnik va moddalarga, balki pedagogik yondashuvlarga ham e'tibor qaratilishi zarur ekanligi to'liq anglandi. Maktab ta'limining sifati nafaqat o'quv jarayonining samaradorligiga, balki o'quvchilarning shaxsiy, ijtimoiy va kasbiy hayotidagi muvaffaqiyatlarga ham bevosita ta'sir etadi. Shu bois, ta'lim sifati oshirishning dolzarb masalalari ko'p qirralı yondashuvni talab qiladi. Birinchi navbatda, o'qituvchilarning kasbiy malakasini oshirish masalasi muhim ahamiyat kasb etadi. Zamonaviy ta'lim jarayonida o'qituvchilar nafaqat o'z fani bo'yicha bilimdon bo'lishlari, balki innovatsion metod va texnologiyalarni qo'llash, o'quvchilarning qiziqishini uyg'otish va ularga mustaqil fikrlash ko'nikmalarini shakllantirishda yetarli tajribaga ega bo'lishlari lozim. Shu bois, o'qituvchilar uchun muntazam malaka oshirish kurslari, seminarlar, treninglar va xorijiy tajribalarni o'zlashtirish imkoniyatlarini yaratish zarurati mavjud. Ushbu jarayonda milliy ta'lim tizimining afzalliklari va kamchiliklarini aniqlash hamda xalqaro tajribalar asosida samarali metodlarni tanlash dolzarb masalalardan biridir. Ikkinchi jihat sifatida o'quv dasturlarining dolzarbligi va mazmunıy boyligini ta'minlash zarurati kelib chiqadi. Bugungi kunda global iqtisodiy va texnologik taraqqiyot sharoitida o'quv dasturlari an'anaviy yondashuvdan chiqib, yangicha, interaktiv, fanlararo bog'liqlik asosida shakllantirilishi kerak. O'quv dasturlarida nazariy bilimlar bilan bir qatorda amaliy ko'nikmalar, tanqidiy fikrlash, muammolarni hal etish va kreativ yondashuvlar rivojlantirilishi zarur. Shu bilan birga, o'quvchilarning intellektual salohiyatini oshirish, ularning ijtimoiy hayotga faol integratsiyasini ta'minlash uchun darsliklar va metodik materiallar doimo yangilanib turishi lozim. Shunday qilib, o'quv dasturlarini qayta ko'rib chiqish, ularni zamonaviy talablarga moslashtirish va ilg'or mamlakatlar tajribasini o'zlashtirish orqali sifatli ta'lim jarayonini tashkil etishning dolzarb masalalari hal qilinishi mumkin. Uchinchi muhim omil sifatida baholash tizimining adolatli, shaffof va

ilmiy asoslangan shakllantirilishi zarur. Ta'lim jarayonida o'quvchilarning bilim darajasini aniqlash, ularning qobiliyatlarini o'lchash va rivojlanish yo'nalishlarini belgilashda baholash tizimi markaziy o'rin tutadi.

Maktablrimizda ko'plab hollarda baholash tizimi an'anaviy testlar, imtihonlar va yozma ishlar asosida olib boriladi, biroq bu yondashuv ko'plab salbiy tomonlarga ega. Baholash jarayonida subyektivlik, baho shishishi, o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini inobatga olmaslik kabi masalalar yuzaga kelishi mumkin. Shu bois, baholash tizimini isloh qilish, interaktiv va ko'p o'lchovli baholash usullarini joriy etish, masalan, loyihaviy ishlar, portfoliolar va ko'rgazmali sinov shakllarini qo'llash orqali o'quvchilarning real bilim va ko'nikmalarini aniqlash zarur.

To'rtinchi jihat – moddiy-texnik baza va infratuzilmaning rivojlanishi masalasi. Zamonaviy ta'lim muassasalarida raqamli texnologiyalar, interaktiv ta'lim vositalari va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining keng joriy etilishi ta'lim sifatiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Maktablarda zamonaviy laboratoriyalar, kompyuter sinflari, kutubxonalar va eksperimental o'quv makonlarini yaratish orqali o'quvchilarga amaliy ko'nikmalar berish imkoniyati oshirilishi lozim. Ayni paytda, hududiy va milliy miqyosda moddiy-texnik bazaning holatini yaxshilash, maktab infratuzilmasini modernizatsiya qilish, energiya samaradorligi, ekologik xavfsizlik va zamonaviy axborot tizimlari bilan ta'minlash borasidagi islohotlar ham dolzarb ahamiyatga ega. Shuningdek, bu boradagi investitsiyalarni jalb qilish, xususiy sektor bilan hamkorlikni rivojlantirish va davlat byudjeti mablag'larini oqilona taqsimlash orqali umumta'lim maktablarida ta'lim sifatini oshirishning mustahkam poydevori yaratilishi mumkin. Beshinchi omil sifatida ota-onalar va jamiyat bilan hamkorlikning kuchaytirilishi keltirilishi mumkin. Ta'lim tizimida faqat o'qituvchilar va o'quvchilar emas, balki ota-onalar, mahalla vakillari, ilmiy va madaniy tashkilotlar, shuningdek, xususiy sektor vakillari ham faol ishtirok etishi zarur.

Ota-onalar o'z farzandlarining ta'lim jarayonida faqat passiv tomoshabin emas, balki faol ishtirokchi bo'lishlari, maktab bilan doimiy muloqot o'rnatish, ularning kasbiy rivojlanishi va madaniy-axloqiy tarbiyasiga qo'shgan hissasi kengaytirilishi lozim. Buning uchun muntazam uchrashuvlar, masalalar bo'yicha seminarlar, onlayn platformalar va mahalliy loyihalar orqali ota-onalar bilan hamkorlikni kuchaytirish, ularni ta'lim jarayoniga yanada faol jalb etish lozim. Bundan tashqari, jamiyatning barcha qatlamlarini jalb qiluvchi loyihalar, ijtimoiy mas'uliyatli biznes va nodavlat notijorat tashkilotlar bilan hamkorlik orqali ta'lim sohasidagi islohotlarni qo'llab-quvvatlash, ularning moliyaviy va texnik imkoniyatlarini umumlashtirish, shuningdek, bu borada milliy va mintaqaviy strategiyalar ishlab chiqish orqali ta'lim sifatini oshirish imkoniyatlari yanada kengaytiriladi. Shu bilan birga,

O'zbekistonning ta'lim tizimida amaliyot, nazariya va innovatsiyalarni uyg'unlashtirish, ilg'or mamlakatlar tajribasini o'zlashtirish va uni milliy sharoitga moslashtirish dolzarb masalalardan biridir. Mamlakatimizda o'quv jarayonining interaktiv shakllari, masalan, elektron ta'lim platformalari, virtual laboratoriyalar va interaktiv darsliklar joriy etilishi orqali o'quvchilarning ta'lim jarayoniga bo'lgan qiziqishi va ishtiroki sezilarli darajada oshirilishi mumkin. Shu yo'nalishda, milliy ta'lim tizimida ilmiy-tadqiqot ishlari va amaliy tajribalarni almashish, ta'lim sohasida ilg'or yondashuvlarni keng ommalashtirish va ularni tizimli ravishda tatbiq etish lozim.

Yurtimizda ta'lim tizimini rivojlantirish bo'yicha olib borilayotgan islohotlar va strategik rejalarning samaradorligini oshirishda, o'quv jarayonida interaktiv va ko'p fazali baholash tizimlarini joriy etish, shuningdek, raqamli texnologiyalar va zamonaviy axborot-kommunikatsiya vositalaridan unumli foydalanish istiqbollari katta. Shu munosabat bilan, umumta'lim maktablarida ta'lim sifatini oshirish bo'yicha chuqur ilmiy va amaliy izlanishlar olib borish, mavjud yutuqlarni kengaytirish va dolzarb masalalarni hal etishga qaratilgan keng qamrovli strategiyalar ishlab chiqish zarurati kelib chiqmoqda. Shu yo'l bilan, mamlakatimiz kelajak avlodiga yuqori sifatli, innovatsion va raqobatbardosh ta'lim muhitini yaratish, o'quvchilarning shaxsiy va ijtimoiy salohiyatini maksimal darajada rivojlantirish hamda milliy va xalqaro miqyosda raqobatbardosh kadrlar tayyorlashga erishish mumkin. Ta'lim jarayonida yuzaga kelayotgan qiyinchiliklar, jumladan, o'qituvchilarning yetarlicha tayyor emasligi, darslik va metodik materiallarning eski uslubga tayanishi, baholash tizimining ishonchliligi va shaffofligidagi nuqsonlar, moddiy-texnik baza va zamonaviy texnologiyalar bilan ta'minotdagi kamchiliklar, ota-onalar va jamiyatning ta'lim jarayonidagi faolligi hamda amaliyot va nazariy bilimlar o'rtasidagi nomuvofiqlik masalalari keng doirada muhokama qilinmoqda. Ta'lim tizimidagi bu o'zgarishlar nafaqat o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini oshirish, balki ularning shaxsiy rivojlanishi, ijtimoiy faolligi va kelajakdagi kasbiy muvaffaqiyatlariga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Shu munosabat bilan, mamlakatimiz ta'lim sohasidagi islohotlarni amalga oshirishda, ilmiy-tadqiqot markazlari va pedagogik muassasalar o'rtasida hamkorlikni mustahkamlash, o'qituvchilarni ilg'or metodlar bilan tanishtirish va ularning malakasini oshirish bo'yicha tizimli chora-tadbirlarni yo'lga qo'yish, o'quv dasturlarini doimiy ravishda qayta ko'rib chiqish, baholash tizimini modernizatsiya qilish, shuningdek, innovatsion texnologiyalarni joriy etish orqali ta'lim sifatini oshirishga qaratilgan keng qamrovli strategik rejalarga amal qilish nihoyatda muhimdir. Bu boradagi chora-tadbirlar doirasida nafaqat davlat organlari, balki ilm-fan, pedagogika va xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik qilish, ilg'or tajribalarni o'zlashtirish va ularni mamlakat sharoitiga moslashtirish orqali ta'lim tizimini yangi bosqichga ko'tarish mumkin. Shu tarzda, o'zbek maktablarida ta'lim sifatini

oshirish yo'lida nafaqat texnik va metodik yechimlar, balki madaniy, ijtimoiy va iqtisodiy omillar ham inobatga olinishi lozim.

Maktab ta'limi tizimidagi islohotlar, o'qituvchilarning kasbiy tayyorgarligi va o'quvchilarning intellektual rivojlanishini qo'llab-quvvatlash borasidagi kompleks chora-tadbirlar natijasida mamlakatimiz kelajak avlodi sifatli bilimga ega bo'lib, ijtimoiy va iqtisodiy sohalarida raqobatbardosh mutaxassislar yetishtirish imkoniga ega bo'ladi. Shu nuqtai nazardan, umumta'lim maktablarida ta'lim sifatini oshirishning dolzarb masalalari bo'yicha olib borilayotgan ilmiy-tadqiqot ishlari, amaliy islohotlar va investitsion loyihalar kelajakda butun ta'lim tizimini zamonaviy, innovatsion va xalqaro talablar asosida shakllantirishda asosiy omilga aylanadi.

Xulosa. Ushbu maqolada O'zbekistonning umumta'lim maktablarida ta'lim sifatini oshirish dolzarb masalalari, ularni shakllantiruvchi omillar va bartaraf etish yo'llari keng qamrovda tahlil qilindi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, sifatli ta'lim tizimini yaratish uchun o'qituvchilar malakasini oshirish, o'quv dasturlarini zamonaviylashtirish, baholash tizimini adolatli va shaffof qilish, moddiy-texnik bazani modernizatsiya qilish va ota-onalar hamda jamiyat bilan hamkorlikni kuchaytirish muhim ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Ta'lim tizimini rivojlantirish bo'yicha islohotlar" to'g'risidagi farmonlari va qarorlari.
2. Xalqaro Ta'lim Tashkiloti (UNESCO) nashrlari va Global Education Monitoring Report.
3. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi metodik ko'rsatmalar va yillik hisobotlari.
4. Ilmiy maqolalar va monografiyalar: "Ta'lim sifati va innovatsion yondashuvlar" (muhokama, 2022) va "O'zbekiston ta'lim tizimida islohotlar va istiqbollar" (Akromov, 2021).
5. Ilmiy konferensiya materiallari: "Zamonaviy pedagogika va o'qituvchilarning malakasini oshirish" (Toshkent, 2023).